EKONOMICKO-SPRÁVNÍ
FAKULTA

Regulace a dohled na finančním trhu ČR se zaměřením na ochranu investorů a klientů

/POT – Právo a finance/

Vypracoval:

Mgr. Pavel Mises

Brno 13. listopadu 2016

Obsah

Úvod **3**

Rada nad zlato **3**

Flikování legislativy? **4**

Závěr **6**

Použité zdroje **6**

1 Úvod

Češi mohou využívat nabídky produktů tuzemského finančního a pojišťovacího trhu již bezmála čtvrt století. S tím, jak se socialistické Československo v průběhu času transformovalo směrem k moderní tržní ekonomice s rozvinutým finančnictvím, začalo postupně docházet k nárůstu komplexnosti pojišťovacích a finančních produktů. Poskytovatelé finančních a pojišťovacích služeb se snaží odlišit od konkurence, proto zavedené jednoduché produkty kombinují a vytvářejí z nich složitější strukturované a také stanovují jejich parametry podle (ať už skutečných, či domnělých) potřeb klienta. Situace na trhu není pro laika úplně přehledná a z důvodu informační asymetrie pro něj často není jednoduché si vybrat vhodný produkt pro realizování daného záměru.

Služba finančního poradenství vznikla jako reakce na tuto situaci. Finanční poradce by měl být expert z oboru, který pomáhá svým klientům napravovat tuto informační asymetrii, aby se mohli na základě jeho doporučením lépe orientovat na finančním a pojišťovacím trhu. Výstupem činnosti finančního poradce by tak měla být analýza potřeb daného člověka a z ní plynoucí návrh možností, ideálně včetně srozumitelně popsaných výhod a možných rizik souvisejících s volbou daného produktu. Na základě takové návrhu se zájemce dokáže kvalifikovaně rozhodnout.

2 Rada nad zlato

Krátkometrážní dokumentární film začínacího režiséra Jakuba Charváta *Rada nad zlato* vzbudil pozdvižení. Ve 27 minutách se divák dozví o zákulisním fungování jedné z největších finančních poradenských firem OVB Allfinanz, a.s. (dále OVB) a také se seznámí s jejími představiteli a poškozenými klienty. Je ukázáno vymývání mozků mladým lidem bez životních zkušeností, nemorální chování pracovníků této společnosti a vyložené podvody, jako například falšování podpisů. OVB zakázalo promítání tohoto filmu pod pohrůžkou žaloby, upravená verze se však začala šířit po internetu a žaloba tak nakonec podána byla.[1][2] Jakub Charvát si založil transparentní účet za účelem nasbírání prostředků na obhajobu u soudu; dárci mu zaslali více než čtvrt miliónu Kč.[3]

Za nejvíce alarmující považuji zjištění, že finanční poradci vystupující jménem této firmy nejsou poučeni ohledně fungování finančních trhů a pojišťovnictví, takže vůbec nemusí rozumět tomu, jak fungují produkty, které nabízejí. Firma jim pouze zajistí motivační semináře a také školení, kde jim úspěšní obchodníci sdělí triky, jak přesvědčit potenciálního klienta. Jakub Charvát to shrnuje slovy: *„Sami ti poradci nevědí, co dělají. Já když jsem do té práce přišel, tak jsem neprocházel žádným konkrétním školením, ale můj vedoucí mi tehdy doporučil, že nejlepší věc, kterou můžu svému otci prodat na spoření na důchod, je právě investiční životní pojištění. A já jsem za ním šel a prodával jsem mu to, jako bych mu prodával hrnec nebo rohlíky. Vůbec jsem nerozuměl tomu samotnému produktu.“*[4]

Podle informací z filmu je finančním poradcům této firmy ukázáno, jak maximalizovat zisk, aniž by přitom svým klientům poskytli nějakou adekvátní protislužbu a konali tak v jejich zájmu. Poradci jsou přitom motivováni vidinou rychlého a jednoduchého zbohatnutí bez toho, aby je někdo upozornil na neetičnost jejich konání.

To, že tito finanční poradci nabízeli právě investiční životní pojištění, není náhoda: z něho pro zprostředovatele plynou největší provize a pro klienta není úplně zřejmá hodnota celé investice. Navíc při revokaci předchozí smlouvy pod záminkou zajištění lepších podmínek

pro pojištěného získal zprostředkovatel další provizi. Doposud tedy bylo možné donekonečna smlouvu rušit a opětovně uzavírat, a tak „odklánět“ těžce našetřené úspory z účtu klienta.

Toto chování by mohlo naplňovat skutkovou podstatu trestného činu podvodu:[5]

„Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

Otázkou je, zdali by bylo možné za viníka považovat společnost OVB, vzhledem k tomu, že finanční poradce pracuje „na sebe“ jakožto osoba samostatně výdělečně činná, přestože jedná jako zástupce OVB. Struktura firmy je vlastně typický a tolikrát kritizovaný multi-level marketing. Také není úplně jasné, zdali si jsou tito finanční poradci zcela vědomi závažnosti svého jednání, právě proto, že nerozumí, co za produkty nabízejí. Každopádně Česká národní banka již přinejmenším dvakrát popotahovala OVB za správní delikt:

- v roce 2013 udělila pokuta 2 milióny Kč za porušení povinnosti zprostředkovatele;[6]
- v roce 2015 udělila pokuta 5 miliónů Kč za nekalé obchodní praktiky.[7]

Ve filmu je rovněž řečeno, že se problémy se zneužíváním neznalosti finančních poradců netýkají pouze firmy OVB, ale i dalších, jmenovitě Partners, Fincentrum, ZFP Akademie a Broker Consulting, není to tedy selhání konkrétních lidí, ale „systémový defekt“. Autor této práce pracuje právě pro společnost Partners (jako dodavatel služeb v oblasti IT, rozhodně ne jako finanční poradce) a může konstatovat, že zrovna firmě Partners záleží na úrovni znalostí finančních poradců vystupujících pod její značkou. To potvrzuje i výzkum uváděný Pavlem Kohoutem.[8]

3 Flikování legislativy?

První zákony, které umožnili vznik soukromých pojišťovacích a finančních institucí, byly jednoduché a stručné. Příkladem budiž zákon České národní rady o pojišťovnictví, čítající dohromady 31 paragrafů (2524 slov).[9] Aktuální znění zákona o pojišťovnictví, jenž na federální zákon navazuje, sestává z celkem 142 paragrafů (58 071 slov).[10] Částečně je tento nárůst zapříčiněn vstupem České republiky do Evropské unie: součástí členství je transpozice směrnic a dalších předpisů unijního práva do legislativy členského státu. Takzvaná *legislativní smršť* výrazně přispěla nejen k navýšení kvantity, ale i obsáhlosti českých zákonů.

Vypadá to, že záměrem českých i unijních zákonodárců je důsledná regulace celého odvětví, která se vyznačuje snahou do zákona popsat veškeré aspekty provozování instituce v něm, namísto setrvání u obecných principů. Obecným principem se rozumí jednoduché pravidlo, které zaručí vyváženost poměru sil, v tomto případě mezi finančním poradcem a jeho klientem.

Aktuálním trendem se však zdá být cesta vydávání *ad hoc* novel, které se snaží zaplátovat díru v legislativě kvůli konkrétnímu medializovanému případu. Tento postup vede k zesložitění zákonů a snižují respekt k právnímu řádu; všeobecně tyto snahy často neřeší problém a místo toho ve skutečnosti vytvářejí další, hlubší.

Příkladem takové „záplaty“ je právě novela upravující zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí. První tři části § 21e (Pravidla pro rozložení odměny) stanoví:[11]

„(1) Zanikne-li pojištění sjednané podle občanského zákoníku, které spadá do odvětví životního pojištění podle § 3 odst. 2 písm. a) zákona o pojišťovnictví, do 5 let ode dne svého vzniku z jiného důvodu než v důsledku pojistné události, má pojišťovací zprostředkovatel právo nejvýše na poměrnou část sjednané odměny za dobu prvních 5 let trvání tohoto pojištění.

(2) Odměnou se pro účely tohoto zákona rozumí provize nebo úhrada, jiná platba, včetně finanční nebo nefinanční výhody, anebo jiná pobídka, které jsou nabízeny nebo poskytovány ve vztahu k zprostředkovanému pojištění, a to za celou dobu trvání pojištění.

(3) Poměrná část podle odstavce 1 se určí jako podíl skutečné doby trvání pojištění vyjádřené v započatých měsících a doby 60 měsíců. Byla-li sjednána pojistná doba kratší než 5 let, určí se poměrná část podle odstavce 1 jako podíl skutečné doby trvání pojištění vyjádřené v započatých měsících a sjednané pojistné doby vyjádřené v měsících.“

Novela nabude platnosti 1. prosince 2016. Její důvodová zpráva k tomuto uvádí:[12]

„Tímto bodem se do zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích začleňuje právní úprava, která má napomoci s řešením dlouhodobého systémového problému v sektoru životního pojištění, který je způsoben především současnou, trhem vygenerovanou výší odměn za životního pojištění a dále pak existencí předplacených poplatků a nákladů (tzv. počáteční náklady pojištění). Tyto náklady se s výjimkou rizikových pojištění, kde tvoří součást rizikového pojistného, účtují pojistníkovi a v případě předčasného ukončení pojištění jsou odečítány z alokovaných prostředků pojistného a jeho výnosů vyplácených pojistníkovi v podobě odkupného.

Navržená právní úprava je tedy založena na regulaci finančních vztahů vyplývajících z předčasného ukončení (storna) životního pojištění. Zakotvuje jednak mechanismus vrácení odměny vyplacené pojišťovacímu zprostředkovateli pojišťovnou za sjednání životního pojištění a jednak povinné rozložení pořizovacích nákladů vstupujících do výpočtu odkupného.

Tyto dva prvky mají za cíl na straně jedné zainteresovat pojišťovací zprostředkovatele na dlouhodobém trvání zprostředkovaného pojištění a na straně druhé zajistit, že při předčasném ukončení pojištění bude pojistníkovi větší část zaplaceného pojistného vrácena zpět v podobě odkupného, jestliže u konkrétního pojištění vzniká právo na jeho výplatu.“

Tato legislativní změna nenapravuje podstatu problému (neznalost finančních poradců a chybějící informace o jejich provizích na straně klientů), ale zaměřuje se pouze na jeden aspekt zprostředkování životního pojištění. Tím je kumulace provize zprostředkovatele v případě, že vyhotoví novou smlouvu dříve než za pět roků od zřízení předchozí.

Situace se následkem této novely naopak zkomplikuje: zprostředkovatel si bude muset držet rezervu pro případ, že bude muset vracet část provize klientovi (nezávisle na důvodu odstoupení od smlouvy) a je možné, že dojde ke snížení motivace finančních poradců zasáhnout v případě nenadálé situace v životě jejich klienta či na finančním trhu, když by to bylo v jeho zájmu klienta.

Kdyby bylo místo toho zavedeno obecné pravidlo, mohlo by vypadat tak, že by zákon stanovil povinnost čitelně uvádět na každé smlouvě nejvyšší možnou provizi zprostředkovatele; v případě překročení této částky by bylo možné rozdíl vymáhat soudní cestou. Tím by se odstranila informační asymetrie a klient by se tak dozvěděl, na kolik by ho

služby finančního poradce přišly. Mohl by se tak lépe rozhodnout, zdali by mu „rada nad zlato“ stála za vydanou provizi. Zavedením takového jednoduchého pravidla by možná ani nebylo nutné vůbec zavádět povinné zkoušky finančních poradců, které by po nich vyžadovaly určité penzum znalostí, aby došlo k vyvarování se nežádoucích jevů vyplývající z prosté neznalosti.

4 Závěr

Zabývali jsme se tématem regulace a dohledu na český finanční trh se zaměřením na ochranu investorů a klientů. Prozkoumali jsme jednu oblast této ochrany, konkrétně finanční poradce a jejich časté nekalé praktiky, což je téma v současnosti aktuální a hojně diskutované.

Důsledkem dlouhodobého přetrvání stavu, kdy podstatná část finančních poradců nepřináší přidanou hodnotu svým klientům, ale naopak nemorálně profituje z jejich neznalosti, je zhoršení pověsti jejich profese (což negativně dopadá i na poctivé finanční poradce) a také obecně pokles důvěry k finančním a pojišťovacím produktům.

Česká legislativa je obsažná více než dostatečně, přesto nepokrývá tak zásadní oblast jako povinnosti finanční poradce ke svému klientovi. Zákonodárce by se měl namísto narychlo zveřejněných novel k záplatování děr v zákonech zastavit a zamyslet, zdali neexistuje nějaký obecný princip, který by celou situaci napravil a předcházel tak dalším možným nežádoucím situacím.

5 Použité zdroje

1. Rada nad zlato. *YouTube* [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f-xixAjhL10
2. OVB je zlo, tvrdí mladík. Za svůj film o finančních poradcích jde k soudu. *IDNES.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/dokument-jakuba-charvata-kritizuje-praktiky-ovb-f6a-/test.aspx?c=A160826_101149_test_nio
3. Pohyby na transparentním účtu. *Fio banka* [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: https://www.fio.cz/ib2/transparent?a=2001049665
4. Poradci OVB? Striptérky a drogy na večírcích a obchod s důvěrou klientů, říká dokumentarista. *Aktuálně.TV* [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: https://video.aktualne.cz/dvtv/poradci-ovb-stripterky-a-drogy-na-vecircich-a-obchod-s-duver/r~e823273e691f11e68d00002590604f2e/
5. § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 8. 1. 2009.
6. Rozhodnutí České národní banky č.j. 2013/5191/570 ze dne 3. května 2013, sp. zn. Sp/2011/181/573. *Česká národní banka* [online]. 2013 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/pravomocna_rozhodnuti/prilohy/Sp_2011_181_573.pdf
7. Rozhodnutí České národní banky č.j. 2015/119832/570 ze dne 2. listopadu 2015, sp. zn. Sp/2014/60/573. *Česká národní banka* [online]. 2015 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/pravomocna_rozhodnuti/prilohy/Sp_2014_60_573.pdf

8. KOHOUT, Pavel. *Investiční strategie pro třetí tisíciletí*. 7., aktualiz. a přeprac. vyd. s. 232–234. Praha: Grada, 2013. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-5064-4.
9. Zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů*. 26. 4. 1991
10. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů*. 22. 7. 2009
11. Zákon č. 295/2016 Sb. kterým se mění zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů*. 24. 8. 2016
12. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí), ve znění pozdějších předpisů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2016 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=125690